

bauhaus
a československo
1919–1938
studenti / koncepty / kontakty
the bauhaus
and czechoslovakia
1919–1938
students / concepts / contacts
Markéta Svobodová

NAŠA KNIHA BAUHAUSU OUR BOOK OF BAUHAUS

Peter Szalay

MARKÉTA SVOBODOVÁ

BAUHAUS A ČESKOSLOVENSKO
1919 – 1938 STUDENTI / KONCEPTY /
KONTAKTY

Praha, Kant 2016. 256 s.
ISBN 978-80-7437-224-7

Význam Bauhausu pre architektúru a vizuálnu kultúru modernizmu sa nezvykne v odborných kruhoch spochybňovať. Škola, ktorá v Nemecku pôsobila necelých 14 rokov sa výrazne zapísala do naratívov histórie architektúry 20. storočia, stala sa neodmysliteľnou líniou vplyvov západoeurópskej kultúry na medzinárodný priestor.

V úvode knihy *Bauhaus a Československo 1919 – 1938 studenti / koncepty / kontakty* Markéta Svobodová spomína Waltera Dexela. Tento nemecký výtvarník teoretik a pedagóg generácie raných modernistov, ktorý paralelne s Bauhausom na Magdeburskej škole umeleckých remesiel prinášal moderné myslenie, upozorňoval, že sa Bauhaus stáva mýtom, „Bauhausstil-om“ často používanom v médiách po druhej svetovej vojne. Autorka sama dodáva: „... že za touto frázou sa môže skrývať množstvo ideí, princípů a pedagogických metód prakticky z celého Evropy, prešlo tehdy bez povšimnutí“. (s. 12)

Odhaliuje tak vlastné ponímanie prínosu Bauhausu, ktoré nespočíva len vo vytvorení určitého formálneho jazyka, ale rovnako ako

Reiner K. Wick vyzdvihuje „Bauhaus Pädagogik“ ako živý štruktúrovaný model výučby, kde sa kryštalizovali zdanlivo protikladné trendy, teda spôsob výučby, ktorý nielen ovplyvnil globálny vývoj moderného umenia, ale bol aj ovplyvňovaný pedagógmi a študentmi pochádzajúcimi z celej Európy.

Markéta Svobodová tak v úvode svojej publikácie potvrdzuje aj význam vlastného výskumu Bauhausu – témy, ktorá by sa mohla zdať už vyčerpaná. Ako už názov knihy naznačuje, autorka sa vo svojom výskume ťažiskovo zamerala na študentov Bauhausu pochádzajúcich z Československa. Skúma tému, ktorou sa parciálne zaoberal takmer každý z českých a slovenských historičiek a historikov modernizmu, žiadni z nich však dodnes do hĺbky nezmapovali štúdium občanov Československa na tejto škole. Úctyhodné množstvo poznatkov z archívov Bauhausu, ako aj osobných archívov jednotlivých „Bauhauslerov“ sú už samy osebe nespochybniteľným prínosom pre historiografiu umenia a architektúry našich krajín.

Zaujímavým pre Československé prostredie však je aj Svobodovej úsilie odkloniť sa od národne orientovaných rozprávání. Naopak, osudy Československých študentov rôznych národností spája s tými absolventmi nemeckej školy, ktorí sa nejakým spôsobom zapísali do našej výtvarnej a architektonickej scény. A venovala sa aj samotnej zmene vyučovacích metód, ktorých bol Bauhaus najvýznamnejším propagátorom. Svobodová tak vo svojej knihe predstavila obraz mnohovrstevnatého a multikultúrneho prostredia prvej Československej republiky.

Kombináciou línií osobných histórií a analýzy myšlienkových a predovšetkým pedagogických koncepcií je Svobodovej publikácia najbližšie práci slovenskej historičky a teoretičky umenia Ivy Mojžišovej. Tá dosiaľ najobsiahlejšie interpretovala mieru širokého kultúrno-spoločenského významu Bauhausu, preukazovala ho však na konkrétnom príklade bratislavskej Školy umeleckých remesiel.¹ Širší záber Svobodovej publikácie na prvú Československú republiku a reflexiu internacionálneho rázu vplyvov Bauhausu možno považovať za prvé komplexné československé dejiny Bauhausu – ako autorka parafrázovala Mojžišovej výrok „každá krajina má svoju vlastnú knihu Bauhausu“. (s. 8)

O „Bauhausleroch“ bez biografii

Svobodová koncipovala text knihy s jednoznačnou snahou neskĺznuť k tradičnej štruktúre publikácie zloženej z medailónov osobností, čo sa jej aj podarilo. Od relatívne obsažného úvodu venovaného všeobecnej spoločenskej a politickej situácii v Československu a v Európe až po záver, kde rozoberá vplyv nemeckých emigrantov z Bauhausu na naše prostredie, urputne dodržiava úsilie negovať personálnu líniu narácie. Jedinou výnimkou je kapitola *Pedagogové Bauhausu a jejich ideové koncepcie*, ktorá celá pozostáva z podkapitol o jednotlivých slávnych učiteľoch. Kniha tak dominuje typologické členenie, na základe najzásadnejších učebných odborov školy. Prostredníctvom nich autorka rozvíja aj príbehy študentov pochádzajúcich z Československa. Úsilie prezentovať tému bez heroizujúcich naratívov o činoch „veľkých osobností“ je podobne dôležité ako už spomínané odpútanie sa od národne zameraných histórií. Pútavým jazykom prezentuje autorka tému vzťahu a vplyvu slávnej školy na Československo cez vybrané študijné odbory Bauhausu – architektúru, scénografiu a vý-

stavníctvo, typografiu a reklamu, fotografiu a napokon textil.

Mapovanie aktivít našich študentov je zapojené do celého kontextu a vývoja pedagogických praktík a výtvarnej praxe tak v Nemecku, ako aj v Československu. Je súčasťou plynulého príbehu pojmu Bauhaus v medzivojnovom Československu. Prináša množstvo informácií o osudoch a tvorbe československých študentov Bauhausu, na ktorých sa v súčasnosti už zabudlo. Autorka odкрýva históriu našej architektúry a užitého umenia cez optiku Bauhausu, jej naratív sa vetví a spája, niekedy sa vzdaluje od témy a až príliš všeobecne ozrejmjuje spoločenskú situáciu, ako aj premeny v umení a vo vede, inde prináša nové svieže pohľady a interdisciplinárne presahy už na zdanlivo ustálené interpretácie dejín československej moderny.

Zaujímavou časťou publikácie je záverečná kapitola, kde autorka odhaľuje migráciu mnohých nemeckých študentov do slobodného Československa a dokresľuje tak dobovú politickú situáciu v Európe, ktorá mala nezanebateľný vplyv na formovanie medzivojnového moderného hnutia u nás.

V plynulosti rozprávania autorka tejto publikácie plnej nových poznatkov a informácií pozabudla aj na možné využitie ako encyklopedického zdroja informácií pre ďalší výskum. Jasnejšie štruktúrovanie a predovšetkým obsiahlejšie biografie a indexy by iste dodali publikácii ďalší funkčný rozmer. Rovnako ako aj grafický dizajn – ten je výtvarne veľmi pútavý, materiálovo, farebne či graficky ide o hodnotnú „krásnu knihu“, v súvislosti s témou by však pomohlo jasnejšie typografické členenie a zvýrazňovanie textu tak, aby bolo zjednodušené čítanie aj naprieč knihou, nielen v línií príbehu.

Neprekonaná dominancia „českých mužov“

Napriek už spomínanému úsiliu vyhnúť sa tradičnému rozprávaniu histórií cez životy slávnych, dominuje publikácii osobnosť, takpovediac renesančného rozmeru. Architekt, scénograf a grafický dizajnér Zdeněk Rossmann. V Českom dejepise umenia je ako jediný zo študentov Bauhausu zaradený medzi špičku medzivojnovnej avantgardy.² Rossmann skutočne patrí v dejinách českej a slovenskej moderny k tým študentom školy, ktorí azda najaktívnejšie sprostredkovali „učenie“ Bauhausu, nielen vo svojej tvorbe, ale aj ako pedagóg na

1 Najaktuálnejšou publikáciou Ivy Mojžišovej je MOJŽIŠOVÁ, Iva: Škola moderného videnia, bratislavská ŠUR 1928 – 1939. Bratislava, Artforum 2013, 214 s.

2 Rossmann je tradične zaradovaný do prehľadových publikácií o architektúre či dizajne 20. storočia. Autorka recenzovanej publikácie sa tiež jeho tvorbou dlhodobo zaoberá. Napríklad SVOBODOVÁ, Markéta: Zdeněk Rossmann – virtuálnim architektom v dobe hospodárskej krize. In: Zdeněk Rossmann / Horizonty modernismu. Eds. Marta Sylvestrová – Jindřich Toman. Brno 2015, s. 96 – 117.

3 SVOBODOVÁ, Markéta: František Kalivoda, László Moholy-Nagy and the Left Front in Prague and Brno. Umění LXII, 2014, 2, s. 141 – 153 alebo SVOBODOVÁ, Markéta: Užitá typografie a knižní grafika v díle architekta Františka Kalivody. Umění LIX, 2011, 5, s. 426 – 436.

4 FOLTYN, Ladislav: Slovenská architektúra a česká avantgarda 1918 – 1939. Bratislava, Spolok architektov Slovenska 1993, s. 7.

bratislavskej ŠUR, a v neposlednom rade aj v angažovaní sa v lavicových hnutiach.

Ako však autorka v závere píše: „... väčšina študentů Bauhausu z bývalého Československa do uměleckého prostředí nezasáhla, podařilo se to jen osobnostem, které již byly v internacionálních strukturách avantgardy pevně zakotveny“. Vplyv Bauhausu na naše prostredie tak presúva viac z osobností samotných študentov na priame styky pedagógov Bauhausu s domácimi osobnosťami architektúry a kultúry. Vo svojej knihe vyzdvihuje predovšetkým Františka Kalivodu, architekta, ktorý mal silné priateľské aj pracovné vzťahy s Lászlom Moholy-Nagyom. Stať o časopise *Telehor*, ktorý spoločne vydávali, reprezentuje tieto kontakty a nadväzuje na predošlé výskumy autorky.³

Súčasne však otvára otázku, ako sa autorke podarilo splniť v úvode proklamované odpútanie od roviny oficiálneho historického vývoja výtvarného umenia. Nie sú v spisbe medzivojnovovej moderny opäť prezentovaní len tí veľkí a zavedení českí modernisti. Nemal v tomto zmysle väčší dosah na prijímanie konceptov Bauhausu na našej výtvarnej scéne Josef Vydra s jeho aktivitami v rámci ŠUR a pedagogickej teórie vôbec? Autorka ho nevynecháva, no venuje sa mu vo viacerých častiach publikácie, avšak vždy len okrajovo. Na margu tak rovnako zostal aj vplyv Bauhausu na postavenie žien v československej výtvarnej scéne či slovenských študentov školy a ich význam pre slovenskú časť spoločného štátu.

Nie je akiste férové čokoľvek vyčítať autorke, ktorá vo svojej vynikajúcej publikácii priniesla také množstvo informácií o doteraz takmer neznámych postavách našej kultúry a súčasne ich sprostredkovala pútavým a prístupným spôsobom. Veď napokon aj sám Ladislav Foltyn, študent Bauhausu, a jeden z najvplyvnejších teoretikov a historikov architektúry druhej polovice 20. storočia na Slovensku, v úvode svojej ťažiskovej publikácie napísal, „že cesta slovenského architektonického zrenia viedla cez dielňu českej avantgardy“⁴. Vplyv Bauhausu pritom paradoxne spomína len ako marginálnu epizódu. Aj vďaka novej knihe Markéty Svobodovej sa však dnes ukazuje, že Bauhaus vonkoncom nebol len zanedbateľnou príhodou „veľkého príbehu“ našej moderny. Naopak, novátorská pedagogika tejto slávnej školy, je súčasťou našej histórie, a má stále potenciál ďalšieho skúmania a pokračovania v písaní našej knihy Bauhausu.